

Moskevské vydání: inverzní hlubotiskový rastr

Odborné filatelistické veřejnosti bych chtěl touto cestou předložit poznatky týkající se vlastního výzkumu filatelistického materiálu pocházejícího z tiskových desek tzv. „Moskevského vydání“, a to především z hlediska zaměření na použité hlubotiskové rastry. Úvodem si dovoluji připomenout některá fakta, týkající se způsobu tisku této emise, která byla tištěna v Moskvě ve dvou časových obdobích (známky 50 h, 1K a 2K s datem vydání 6. 6. 1945 a známky 5 h, 10 h a 20 h s datem vydání 5. 3. 1946). Pro tisk byl zvolen hlubotisk, který se používal i pro výrobu sovětských známek z té doby. Hlubotisk je jednou z tiskových reprodukčních technik, které využívají tisku z hloubky, při němž jsou tisková místa (tj. místa „odevzdávající“ barvu) položena hlouběji než místa netisknouce. Známkový obraz je přenášen fotochemicky na kovovou tiskovou desku. Obraz je přitom rozložen (rozčleněn) hlubotiskovou sítí (mřížkou, rastrem) na tiskové elementy, tj. v tomto případě na stejné velké plošky (body), v nichž jsou vyleptány jamky do různé hloubky. Čím je hloubka jamky větší, tím silnější i tmavší je tloušťka vrstvy otištěné barvy. Tiskne se poměrně řídkou tiskovou barvou, která se z netisknoucích míst odstraňuje stíracím zařízením a z tisknoucích míst se přenáší tlakem na potiskovaný materiál, tj. známkový papír. Při pohledu na výsledný tisk pouhým okem potom drobné tiskové barevné body (elementy) splývají a poskytují obraz s tmavými místy, světlými místy i s polotóny (přechody). Přítomnost jednotlivých bodů je patrná až prohlídkou hotových známek za použití optických pomůcek s dostatečným zvětšením (např. pomocí binokulární optické lupy). Jak již bylo naznačeno, použitý rastr (sít) zde poskytuje stejně velké bodové plošky, které jsou stejného tvaru a jsou pravidelně uspořádány (liniový rastr). Pro tisk této emise se uvádí v [1] použití kosočtvercového vodorovného rastru (obr. 1) s výjimkou 3. desky (označované také jako deska „C“), použité pro tisk známky 5 h, kde byl sice použit opět rastr kosočtvercový, ale tentokrát svislý, tj. pootočený o 90° oproti obr. 1. Při prohlídce vlastního shromážděného materiálu známky 5 h právě za účelem jeho separace na oba použité typy rastrů jsem narazil na levý horní čtyřblok této známky (obr. 2), který měl již při pozorování pouhým okem bez zvětšení poněkud odlišný známkový obraz (jakoby znatelněji rastrováný oproti běžnému). Prohlídkou tohoto čtyřbloku s využitím binokulární optické mikroskopie v odraženém světle jsem zjistil, že jde o rastr kosočtvercový vodorovný, v tomto případě však **inverzní** (obr. 3), jak je patrné ve zvětšení z provedené fotodokumentace na obr. 4. Kosočtvercové bodové elementy rastru, v obvyklé úpravě tisknouce, jsou zde elementy netisknouce a naopak rovnoběžné linie, vymezující kosočtvercové uspořádání, tvořící v obvyklých případech netisknouce „sít“, jsou zde elementy tisknouce (pro porovnání jsou na obr. 5 a 6 zvětšená místa obvyklého kosočtvercového vodorovného rastru z různých míst na známce 5 h). S publikováním existence inverzního rastru u známky 5 h či na jiných hodnotách téže emise „Moskevského vydání“ jsem se neseťkal a nezmiňuje ji ani poměrně obsáhlá výše zmíněná studie [1], popisující podrobně právě použité rastry, ani dřívější literární prameny, např. [2, 3]. Tento dosud neznámý jev je typický pro 4. desku („D“) hodnoty 5 h.

Obr.2

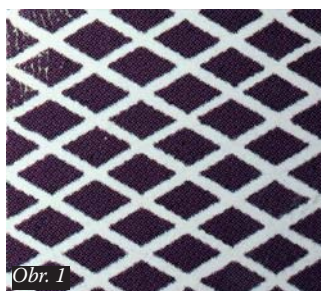
Vzhledem ke zjištěným skutečnostem se domnívám, že jde o poměrně nezanedbatelnou abnormalitu, která si zcela jistě zaslouží zmínku i bližší zkoumání. Prohlídkou známek dalších hodnot této emise jsem zjistil, že inverzní kosočtvercový rastr není vůbec tak neobvyklý, jak by se mohlo zdát, a vyskytuje se i u dalších hodnot. Namátkou mohu uvést příklad hodnot 50 h a 2 K. Obsírnější informace a podrobné přiřazení variant rastrů k jednotlivým hodnotám, resp. jejich tiskovým deskám záměrně vynechávám, neboť tato záležitost bude předmětem budoucí následné studie v některém z dalších čísel Merkur Revue. Je pochopitelné, že každá deska nese pouze jeden typ rastru, což je její „vrozenou vlastností“, získanou již při počátečním přenosu rastru na fotocitlivou vrstvu.

Tento nález se jeví jako poměrně významný právě z hlediska možnosti jednoduchého odlišení tiskových desek v případech, kdy pro tisk jedné známky emise bylo použito více desek s takto odlišitelnými rastry (především v případech, kdy selhává možnost přiřazení např. části archu pomocí nápichových křížků nebo sekundárních deskových vad z důvodu jejich absence na daném bloku). Je zřejmé, že i za mnoho let po vydání určité emise je možné objevit zcela konkrétní zvláštnosti, obohacující a rozšiřující pohled na způsob výroby emise a zároveň nabízející možnosti rozlišení desek i jednotlivých známek.

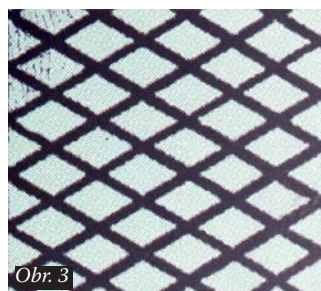
RNDr. Ivo Beroun, CSc.

Použitá literatura:

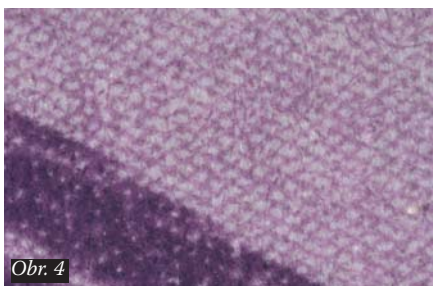
- [1] Graman F., Koupal Z.: Moskevské vydání 1945/1946, „Filatelie“ č. 5/2004, str. 8-10;
- [2] Gazda A.: „Bibliografie specializácie československých poštových známok 1945 – 1983“, „Filatelistické state“;
- [3] Kolektiv autorů: „Specializovaná příručka pro sběratele československých známek a celin“, Praha 1988.

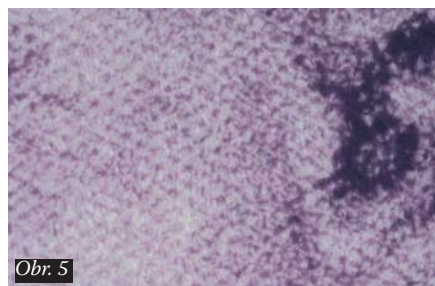
Obr. 1

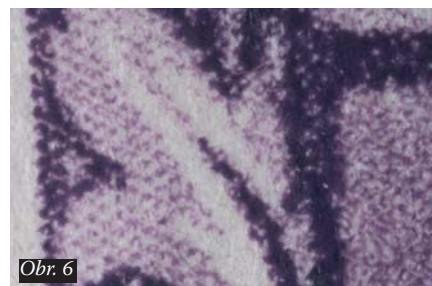
Obr. 3

Obr. 4

Obr. 5

Obr. 6